BOŞLANĞIÇ SINF DARSLIKLARIDA GENDER VA IJTIMOIY TENGLIK TAMOYILLARINI AKS ETTIRIŞNING PEDAGOGIK MEXANIZMLARI

Şahnoza Hamid qizi Ahmatova*
Osiyo Xalqaro Universiteti 1-kurs magistranti
✉ axmatovashaxnoza4@gmail.com

ANNOTATSIYA

Uşbu tezisda boşlanğiç sinf darsliklari mazmunida gender va ijtimoiy tenglik tamoyillarini pedagogik jihatdan takomillaştirişning ilmiy-nazariy va metodik asoslari yoritilgan. Kiçik maktab yoşidagi öquvçilarning ijtimoiylaşuvi, özaro hurmat, bağrikenglik va adolatli dunyoqaraşini şakllantirişda öquv matnlari, illyustratsiyalar hamda amaliy topşiriqlarning tarbiyaviy imkoniyatlari tahlil qilingan. Şuningdek, darsliklarda kasbiy va ijtimoiy rollarni muvozanatli aks ettiriş hamda inklyuziv muhitni mustahkamlaş mexanizmlari asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar

boşlanğiç sinf darsliklari, gender tengligi, ijtimoiy tenglik, ijtimoiylaşuv, pedagogik mexanizmlar, bağrikenglik, inklyuziv ta’lim, öquv matnlari, tarbiyaviy yondaşuv.

DOI: 10.5281/zenodo.24523885

KIRIŞ

Zamonaviy ta’lim tizimini insonparvarlaştiriş va demokratlaştiriş jarayonida har bir öquvçining şaxsiy qadr-qimmatini hurmat qiliş, teng imkoniyatlar yaratiş hamda adolatli ijtimoiy munosabatlar madaniyatini şakllantiriş ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Boşlanğiç ta’lim bosqiçi bolaning şaxs sifatida şakllanişi, atrofdagi olamga va insonlarga nisbatan qadriyatli munosabati qaror topadigan muhim davrdir. Uşbu jarayonda öquv darsliklari nafaqat bilim manbai, balki ijtimoiy me’yorlar, axloqiy qadriyatlar va özaro hurmat tamoyillarini öquvçi ongiga singdiruvçi asosiy pedagogik vosita vazifasini bajaradi.

Boşlanğiç sinf darsliklarida gender va ijtimoiy tenglik tamoyillarining töğri va muvozanatli aks ettirilişi öğil va qiz bolalarning öz intellektual hamda ijodiy salohiyatini birdek röyobga çiqarişiga, jamiyatdagi barça kasb egalari va ijtimoiy guruhlarga nisbatan hurmat ruhida tarbiyalanişiga xizmat qiladi. Şu bois darsliklar mazmunini zamonaviy pedagogik mezonlar asosida takomillaştiriş dolzarb ilmiy-metodik ahamiyatga ega.

Adabiyotlar tahlili

Öquv adabiyotlarida ijtimoiy tenglik, gender madaniyati va şaxsga yönaltirilgan ta’lim masalalari O. Musurmonova, M. Quronov, R. G. Safarova, N. Egamberdiyeva hamda xorijiy tadqiqotçilar J. Benks, S. Bem va YuNESKOning ta’lim sifatini baholaş böyiça ilmiy-metodik tadqiqotlarida atrofliça tahlil qilingan. Olimlarning ta’kidlaşiça, darsliklardagi matnlar, qahramonlar obrazi va tasviriy materiallar bolalarda ijtimoiy stereotiplar emas, balki hamkorlik, özaro yordam, har bir insonning mehnati va qobiliyatini qadrlaş könikmalarini rivojlantirişi lozim. Milliy qadriyatlarimiz va umuminsoniy tamoyillarni uyğunlaştirgan holda tuzilgan darsliklar öquvçilarda soğlom ijtimoiy dunyoqaraşni şakllantiradi.

Boşlanğiç sinf darsliklarida gender va ijtimoiy tenglik tamoyillarining aks etişini pedagogik jihatdan takomillaştiriş tört asosiy mexanizm orqali amalga oşirilişi maqsadga muvofiqdir. **Birinçi mexanizm — öquv matnlari va badiiy-publitsistik hikoyalar mazmunini muvozanatlaştiriş** hisoblanadi. Ona tili, öqiş savodxonligi va tarbiya darsliklaridagi matnlarda öğil va qiz bolalar birdek faol, izlanuvçan, mehnatsevar va muammolarni hal etişga qodir qahramonlar sifatida gavdalanişi lozim. Bu esa har ikki jins vakillarida öz kuçiga işonç va ilm olişga bölgan yuqori motivatsiyani şakllantiradi.

Ikkinçi mexanizm — kasb-hunar va ijtimoiy rollarni keng qamrovli hamda adolatli yoritiş bilan boğliq. Darsliklardagi matnli masalalar va suhbat mavzularida ayollar va erkaklarning ilm-fan, muhandislik,

tibbiyot, ta’lim, tadbirkorlik va ijtimoiy hayotning turli sohalaridagi muvaffaqiyatlari teng darajada aks ettirilişi kerak. Şuningdek, oilada özaro mas’uliyat, kattalarga hurmat va kiçiklarga ğamxörlik kabi milliy qadriyatlar hamkorlik tamoyili asosida yoritilişi muhim.

Uçinçi mexanizm — darsliklardagi illyustratsiyalar va vizual kontentni pedagogik ekspertizadan ötkaziş tizimidir. Kiçik maktab yoşidagi öquvçilar axborotning katta qismini köriş orqali qabul qilganligi sababli, darslik rasmlarida turli ijtimoiy qatlam vakillari, hududiy xilma-xillik hamda alohida ta’lim ehtiyojlariga ega bolalarning faol öquv va ijtimoiy jarayonlardagi iştiroki ijobiy va tabiiy tarzda tasvirlanişi inklyuziv madaniyatni mustahkamlaydi.

Törtinçi mexanizm — hamkorlikka va empatiyaga asoslangan interfaol topşiriqlarni kiritiş yönalişidir. Darsliklardagi savol va topşiriqlar tizimiga juftlikda va aralaş kiçik guruhlarda bajariladigan loyihalar, «Döstimga yordam», «Biz bir jamoamiz» kabi kommunikativ maşqlarni kiritiş öquvçilarda özgalar fikrini tinglaş, ijtimoiy tenglik va adolat tamoyillarini amalda qöllaş könikmalarini rivojlantiradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, boşlanğiç sinf darsliklarida gender va ijtimoiy tenglik tamoyillarining aks etişini pedagogik jihatdan takomillaştiriş barkamol va bağrikeng avlodni tarbiyalaşning muhim şartidir. Öquv matnlari, kasbiy-ijtimoiy rollar, vizual tasvirlar va hamkorlikka asoslangan topşiriqlar tizimining muvozanatli işlab çiqilişi kiçik maktab yoşidagi öquvçilarda adolatparvarlik, özaro hurmat va ijtimoiy faollik fazilatlarini qaror toptiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Özbekiston Respublikasining «Xotin-qizlar va erkaklar uçun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari töğrisida»gi ÖRQ–562-son Qonuni. – Toşkent, 2019-yil 2-sentabr.

2. Musurmonova O. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toşkent: Yoşlar naşriyot uyi, 2019. – 256 b.

3. Safarova R. G. va boşq. Boşlanğiç ta’lim konsepsiyasi. – Toşkent: RTM, 2015. – 48 b.

4. Egamberdiyeva N. M. Ijtimoiy pedagogika. – Toşkent: Alişer Navoiy nomidagi Özbekiston Milliy kutubxonasi naşriyoti, 2009. – 232 b.

5. Banks, J. A. Cultural Diversity and Education: Foundations, Curriculum, and Teaçing. – 6th ed. – New York: Routledge, 2015. – 368 p.

6. UNESCO. Making Textbook Content Inclusive: A Focus on Religion, Gender, and Culture. – Paris: UNESCO Publişing, 2017. – 64 p.